

Rolul jocului didactic in procesul de socializare a prescolarilor

Prof. Gina Nane, Gradinita cu Program Prelungit Nr. 17 "Voinicelul", Vaslui

Grădinița reprezintă un prim mediu organizațional cu care se confruntă copilul și care exercită o influență profundă, cu rol facilitator pentru experiențele sociale ulterioare. Studiile de specialitate subliniază faptul că prin integrarea copilului într-un grup social, el dobândește abilități în a se raporta la ceilalți membri ai grupului, cu care învață să stabilească relații eficiente și este ajutat să rupă relațiile de dependență față de părinți, prin afirmarea capacităților de autoservire: a mânca, a se îmbrăca, a se încălța, a se pieptăna, ceea ce îi conferă o altă libertate de acțiune. În cadrul programului instructiv-educativ din grădiniță, copilul este cooptat într-un proces de construire sau elaborare a unui comportament care să-i permită afirmarea **eului** prin descoperirea competențelor sale ori prin constatarea dificultăților pe care le are de învins. Noua orientare a educației are ca ideal conturarea personalității omului de mâine, care să fie mai responsabil, căruia să-i pese de tot ceea ce se petrece în jurul său, de aceea, educatorii trebuie să-i învețe pe copii să-și dezvolte competențe sociale, emoționale, atitudini și valori.

Evoluția sociabilității obiective, concretizată prin interesul copilului pentru alții, cu care să poată acționa împreună, se datorează principalei forme de activitate ce caracterizează preșcolarul: jocul. Aceasta este forma specifică a copilăriei de cunoaștere și reproducere a realității imediate sau îndepărtate, a relațiilor sociale etc. Fie că se joacă liber, fie organizat, copilul învață să respecte unele norme de conduită impuse de colectivul în care acționează.

Mănuit cu tact pedagogic de către educatori, jocul este cel mai eficient mijloc de modelare practică a socio-afectivității preșcolarului. Educarea sociabilității se face prin încredințarea unor sarcini și responsabilități sociale, prin antrenarea copiilor în jocuri și activități colective care au ca obiective generale facilitarea schimburilor și comunicării cu alții, „jocul împărțit fiind prima etapă a socializării” (Vincent, R., 1972, p. 264).

Jocul are funcție de socializare a copilului, ceea ce se explică prin tendința mereu accentuată a copiilor de a se acomoda la ceilalți, dar și de a asimila relațiile cu cei din jur la eul său. Această funcție este prezentă mai ales în jocul cu reguli, care înseamnă acceptarea normelor exterioare lui, dar care, odată asimilate, devin un bun câștigat de copil.

Jocul didactic, formă a jocului cu reguli, facilitează procesul de asimilare, fixare și consolidare a cunoștințelor, iar datorită caracterului său formativ influențează dezvoltarea personalității copiilor, de cultivare a proceselor cognitive superioare (gândirea, imaginația).

În timpul dezvoltării psihologice a copilului, prin utilizarea unor variate forme de joc, se realizează o latură importantă a educației, socializarea tratată a copilului. Prin participarea la joc, prin respectarea regulilor jocului, prin recunoașterea învingătorului, prin spiritul de echipă se dezvoltă importante calități umane necesare dezvoltării armonioase din punct de vedere socio-emoțional.

De asemenea, are un rol valoros în încheierea colectivului și în formarea disciplinei conștiente. În joc, copilul este obligat să respecte inițiativa colegilor, să le aprecieze munca și să le recunoască meritele, să respecte regulile jocului și să reacționeze în conformitate cu ele, să-și autoregleze propria activitate.

Jocul didactic este o activitate a cărei acțiune este construită în scopuri didactice: se ține cont de linia generală a evoluției copiilor și se complică astfel regulile, complexitatea problemelor și, în general, cerințele către copii. Accentul în aceste activități cade pe utilizarea cunoștințelor în contexte variate, pe rezolvarea și construirea de probleme și pe deprinderea ordinii în gândire, care poate influența copilul în plan atitudinal și social.

Jocul bine organizat și pregătit constituie un mijloc de cunoaștere și familiarizare a copiilor cu viața înconjurătoare, pentru că în desfășurarea lui cuprinde sarcini didactice care contribuie la exersarea deprinderilor, la consolidarea cunoștințelor și la valorificarea lor creatoare. Acceptarea și respectarea regulilor jocului îl determină pe preșcolar să participe la efortul comun al grupului din care face parte. Subordonarea intereselor personale celor ale colectivului, lupta pentru învingerea dificultăților, respectarea integrală a regulilor jocului și a succesului final vor pregăti treptat omul de mâine.

La începutul preșcolarității este evidentă incapacitatea copilului de a participa corelat și concomitent cu toți ceilalți la toate etapele jocului, datorită faptului că realitatea lui subiectivă este mult dilatată, predominând încă egocentrismul; astfel, jocul practicat este sărac, copilul nu prezintă dorința de joc în grup pentru că înțelege greu jocurile care comportă un schimb reciproc, iar conflictul apare din dorința celor mici de a se juca cu același obiect, în același timp, prezența altui copil fiind percepută ca o amenințare.

În preșcolăritatea mijlocie copilul cunoaște și aplică regulile, dar nu se poate vorbi încă de o integrare socială în joc pentru că socializarea regulilor jocului este în curs de desfășurare: deși jocurile au început să capete un caracter colectiv și se trece de la rivalitate, de la însingurare la competiție, ca formă naturală a relațiilor, totuși există o tendință de cvasi-colaborare în jocul didactic, motivația conflictului fiind reprezentată de dorința de a juca un rol preferat și de dorința de a-l întrece pe celălalt.

În preșcolăritatea mare se poate vorbi despre respectarea regulilor ca fiind un indicator de maturizare intelectuală și afectivă a copiilor: preșcolarul mare se caracterizează prin conduite mai adaptate, se asigură că și ceilalți respectă normele de grup și regulile jocului, apare acordul și proiectul de joc, iar conflictul se iscă, de regulă, numai în urma încălcării regulilor jocului. Chiar dacă la început legăturile psihologice dintre copii sunt sporadice, fiind generate de prezența anumitor jucării sau a unei activități asemănătoare pe care o desfășoară alături, dar nu împreună, rivalitatea care apare între ei, motivația conflictului – egocentrismul, demonstrează trăirea prezenței celui alt, deși este o trăire confuză, dominată de identificarea proprie acestei vârste. După vârsta de 4 ani competiția capătă valoare motivațională: în cadrul activităților ludice și în special datorită jocului didactic, prezența celui alt se transformă într-un stimulent activ. Copilul simte nevoia acestei prezențe, acceptă anumite reguli, dar își descarcă agresivitatea latentă prin competiție (apare dorința de a nu fi întrecut).

Începând cu vârsta de 5 ani, când activitățile sunt organizate pe bază de reguli, convenții, norme ce trebuie respectate, celălalt este perceput ca partener egal de activitate, cu individualitate proprie, dorințele acestuia fiind luate în considerare: apare jocul colectiv, în care fiecare joacă rolul său, dar ținând cont de acțiunea celorlalți parteneri; apar relații de colaborare și, chiar dacă mai există fenomene ca certuri, întreruperi, excluderi și autoexcluderi din activitate, acestea sunt, în general, semne de sociabilitate, pentru că viața socială și înclinația care îi determină pe anumiți copii să o caute multiplică prilejuri de conflict. Totuși, cu cât copiii singuri reușesc să le rezolve între ei, fără apel la autoritatea adultului, cu atât mai mult „există garanția unei sociabilități și socializări autentice” (Teodorescu, S., 1976, p. 87).

În contextul jocului, unde relațiile interpersonale și cele de grup sunt principalele modalități de relaționare, încep să se formeze primele trăsături caracteriale care se vor condensa în conduita copilului. Cerințele exprimate de educatoare trebuie să fie conforme cu maniera în care copilul poate satisface aceste cerințe: contradicția dintre dorințele și aspirațiile extinse ale copilului și posibilitățile limitate de satisfacere ale acestora ar putea conduce fie la instalarea unor trăsături caracteriale pozitive și la o conduită civilizată, fie la o conduită dezordonată și la trăsături caracteriale negative. Jocurile didactice echilibrate, cu cerințe gradate, care țin cont de particularitățile individuale ale copiilor pot preveni criza negativismului infantil, asociată cu egoism, lipsa de sensibilitate față de alții, ca și disfuncționalitățile din relațiile acestora cu cei din jur, încurajând dezvoltarea inițiativei, implicarea personală în activitate și echilibrul.

Socializarea conduitei preșcolarului și evoluția sociabilității se finalizează cu adaptarea socială a acestuia, care se referă la posibilitățile generale ale copilului de a face față dificultăților și cerințelor din ambianța socială, dar și cu dobândirea capacității sociale, concretizată în autonomie, inițiativă, conduite corespunzătoare normelor și valorilor societății. Adaptarea socială nu se poate face decât prin cucerirea succesivă a unor cercuri concentrice care se largesc în mod progresiv, mai ales că, afirma Alfred Adler, „inteligența nu s-a dezvoltat decât în mijlocul înțelegerii celorlalți, ceea ce înseamnă să te apropii de semenii tai, să te identifici cu ei, să vezi prin ochii lor, să auzi cu urechile celorlalți, să simți cu inima celorlalți” (Vincent, R., 1972, p. 265).

Pe tot parcursul preșcolarității socializarea copilului se înfățișează ca un proces continuu de structurări, restructurări și interiorizări ale conduitelor și relațiilor socioafective adult-copil și copil-copil. Numai participarea efectivă, și nu aparentă, la activitatea colectivă de joc, acceptarea normelor, controlul reciproc al respectării lor de către fiecare și de toți, întâi pe plan practic, de acțiune, apoi transformându-se în cerințe interioare, vor conduce la eliminarea egocentrismului, la înțelegerea și acceptarea punctelor de vedere ale celorlalți, la aprecierea situațiilor în mod din ce în ce mai obiectiv, astfel încât preșcolarul va căpăta baza psihologică autentică a subordonării interesului individual celui colectiv.

Așadar, copilul preșcolar trăiește noi experiențe în relațiile cu cei din jur, experiențe la care trebuie să se adapteze și să acționeze nu numai în funcție de dorințele sale, ci să țină seama și de cerințele celorlalți. La nivelul grădiniței,

prin jocurile didactice copilul va învăța să coopereze, să se conformeze regulilor de grup, să-și armonizeze cerințele sale cu cele ale grupului și să acționeze în conformitate cu acestea. Astfel de conduite de interrelaționare au semnificația socializării copilului și a valorificării potențialului său din planul personalității, care se află într-o continuă dezvoltare și expansiune. Pentru a se putea integra și coopera eficient cu cei din jur, copilul trebuie să atingă un anumit nivel al socializării, care presupune o modalitate de percepere și considerare a calităților celor cu care vine în contact.

Educația desfășurată în grădiniță reprezintă un ansamblu de demersuri, o abordare complexă din punct de vedere socio-emoțional, cognitiv, estetic, psiho-motor, cu accent pe elementele formative, astfel încât copilul să fie capabil de însușirea valorilor umaniste unanim acceptate. Activitățile didactice, jocul, sunt componente cu valențe formative ce structurează direcțiile de dezvoltare a personalității copilului, cărui i se oferă șansa unei optime integrări, tradusă prin posibilitatea de a rezolva sarcini care necesită efort, voință, cooperare, perseverență, respectarea intereselor și a muncii celor din jur, formarea atitudinii pozitive față de muncă și educarea sentimentelor morale și estetice.